

דפי עיון

במפרשים

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:

אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי בר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה

משואות-יצחק

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ו

פרשת תולדות

(לא) מכרה כיום את בכרתך לי. ידע יעקב שכל היעודים שאמר האל לאברהם יתקיימו בזרע יצחק, אבל היה ירא שמא יחולו על ראש עשו לבדו בהיותו הבכור, ויתגרש הוא מהסתפח בנחלת ה', כי לא היה אפשר שיזכו בהם הוא ועשו יחד, בעבור שטבעים שונים זה מזה, ולכן אמר לו, אבינו זקן, וכל לרכי הבית ראוי שיתנהגו על ידי הבכור כי הוא ימלא מקומו אחרי מותו, אבל הפך מזה כל הנהגת הבית מוטלת עלי עד שאלטרך יום יום לבשל ולתקן המאכלים ולעשות נזיד, ולא די בזה אלא שגם אתה תבא מן השדה לעת האוכל ותבקש ממני מזון להאכילך, לכן בחר לך אם תרצה להיות בכור, עשה הנהגת הבית במקום אבינו ויהיה כל העול מוטל עליך, ואם לאו מכור לי הבכורה ואני אעשה את הכלי ביום. כעת הזאת, וכן ואתה עמוד כיום ואשמיעך את דבר אלהים (ש"א ט' כ"ז): (לב) הנח אנכי הולך למות. בכל יום אני הולך לאוד חיות ציירים שמלויים הם דובים ואריות וחיות רעות, ואף קודם מיתת אבי אולי תמיתני חיה מן החיות, ומאחר שאין לבכור מעלה רק אחר מיתת אבינו, מה לי להמתין חלק בכורה לאחר מיתת אבינו, ואם לענין הטובות הנפשיות שהבטיח השם לאברהם, איני מאמין גם, כי סופי לילך למות, וככלות הגוף תכלה הנפש, ודי לי למלאות תאוותי וליהנות מכל טוב העולם הזה בעוד בחיים חייתי, וכן אחז"ל שעשו כפר בתחיית המתים באותו היום: (לג) השבעה לי. חשב יעקב שמא יתחרט בזמן מן הזמנים על המכירה הזאת, וביותר בהיות הקנין על דבר שאין בו ממש, לכן רצה שיסבב לו על הדבר הזה: וימכר את בכרתו. לפי פשוטו לא נתן לו הנזיד במחיר הבכורה, רק הכתוב יספר כי צקשו לאכול והוא עיף אמר לו יעקב מכור לי בכורתך ואח"כ נאכל, ועשו ענה לו בפחזותו על האכילה למה זה לי בכורה הרי היא מצורה לך ונשבע עליה, וישבו אחרי כן לאכול ולשתות, כי המאכל היה צימים ההם לעדות ולקיום כדרך שמלינו ויאכלו שם על הגל (לקמן ל"א מ"ו) לקיום צרית בין לבן ויעקב, והכתוב לא פירש המחיר שנתן לו, ואפשר שעזב יעקב לאחיו כל נכסי אביו והתנה עמו שלא יהנה מהם לא בחייו ולא אחרי מותו של אביו, כי כל חפצו היה לנחול רק הטובות הרוחניות והדבקות האלהי, ולזה אמר בשבועו מבית לבן כי במקלי עברתי את הירדן הזה, להורות שלא קיבל מנכסי אביו כלום, והיה זה נסבה מאת האלהים כדי שיזכה אח"כ יעקב לברכת אביו ולירושת הארץ ולהשגחה האלהית על זרעו: (לד) ויבז עשו את הבכורה. לפי שצקו התחרט על כך כדכתיב את בכורתך לקח, לכן העיד כאן הכתוב שלחנס חפץ את יעקב בזה, ושלא היה מקח טעות, כי לא מכר לו את בכורתו בעבור הרעבון והעיפות, אלא בעבור שהיה צו לה בלבד, ולאפשר נחשבת לו מעלת הבכורה עם שאר היתרונות הנמשכות ממנה, ואח"כ ברצונו מכר אותה, ומה שהתרעם אח"כ ואמר את בכורתך לקח, לא היה כ"א דרך רמאות וזדון לבז:

א. ביאור יש"ר - ר' יצחק שמואל ריגיון.
פרק כה' פסוקים לא'-לג':

תולדות

אלוה

1. מהי השאלה היסודית עליה מנסה פרשנו להשיב בדבריו על פסוק לאי?
2. מה הקושי האפשרי בשימוש: "כיום", מאינה טעות רוצה פרשנו להציג לנו ומהי דעתו?
3. מה טענתו על עשיו בפסוק לפי ולמה זה חשוב להדגיש כאן?
4. נני נימוקים מפימיים מביא פרשנו לתיבצת יעקב מצעיו כי ישב על, התוכל להסביר?
5. כמה איך ומתי נצטתה המכירה ולמה כק?
6. איך זה שייך לירושל הארץ ולהשחנה האלוקית תוך ברכת אביו?
7. פרשנו מסביר למה היה נחוץ שהכתב ידגיש את הצוודא עצעיו כז לבכורה כאן, התוכל להוכיח זאת מן הנאמרי?
8. דרך רמאות ונדון לפי" מה מביא את פרשנו לנקוט בלשון כה חדה?

* * *

ב. אבני שהם. ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי, ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות, פרק כה' פסוק לא': ולמה זה לי בכורה (כ"ה, ל"א).

נראה לבאר, דכל המשא ומתן הזה שהיה בין יעקב לעשו על מכירת הבכורה, סובב הולך הוא על מקום הקבורה במערת המכפלה, דאיתא בגמ' סוטה דף י"ג ע"א: כיון שהגיעו למערת המכפלה, אתא עשו קא מעכב, אמר להן, ממרא קרית הארבע היא חברון, ואמר ר' יצחק, קרית ארבע, ארבע זוגות היו, אדם חוזה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה, איהו קברה ללאה בדידיה (בחלק המגיעו, כדכתיב ושמה קברתי את לאה), והאי דפייש דידי הוא, (עשו השתוקק ביותר להיות קבור במערת המכפלה ליד לאה, כידוע), אמרו ליה זבינתה (כשמכרת את הבכורה), אמר להו, נהי דזביני בכירותא, פשיטותא מי זביני, אמרו ליה, אין, דכתיב בקברי אשר כריתי לי וכו', עיי"ש, ומבואר מדברי הגמ' דאי לאו דקנה יעקב את הבכורה לא היה לו מקום במערת המכפלה כל עיקר, ורק לפי שקנה את הבכורה היה לו מקום אחד, ואח"כ קנה גם את חלק הפשיטות והוא מקום הקבורה השני.

ובזה נראה לבאר את המו"מ שניהל יעקב עם עשו, כי היה זה לאחר שחזרו מקבורת אברהם אבינו במערת המכפלה, כק"ש רש"י בפסוק ל', דאותו היום מת אברהם ובישל יעקב עדשים להברות את האבל עיי"ש, ונתעורר יעקב להבטיח לעצמו את מקום הקבורה במערת המכפלה, וביקש מעשיו למכור לו את הבכורה, מפני שעל ידה הוא זוכה במקום אחד במערה, ועל זה השיב לו עשיו: הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה, ופירושו, כי היה מצוי על פני השדה בין חיות טורפות, והוא הולך למות ולהיות טרף לשני החיות הרעות, (ראה באבן עזרא), וממילא לא יובא לקבורה, ולמה לו איפוא חלק במערת המכפלה.

ולכוונה זו יש לפרש מה שאמרה רבקה ליעקב ללכת ללבן חרנה: עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו ושלחתי ולקחתך משם, למה אשכל גם שניכם יום אחד (כ"ז מ"ה), ופירש"י דרוח הקודש נזרקה בה ונתנבאה שביום אחד ימותו, כמו שמפורש בגמ' סוטה שם, דחושים בן דן לקח מקל והכה על ראשו של עשו והרגו על שלא נתן לקבור את יעקב במערת המכפלה, ובאותה שעה נתקיימה נבואתה של רבקה, עיי"ש, והנה טעם חרון אפו של עשיו הוא על שלקח ממנו את הבכורה, כמו שאמר ליצחק אביו: הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח, והנה עתה לקח ברכתי (כ"ז, ל"ו), ולפי מה שנתבאר דמכירת הבכורה היתה על מקום הקבורה במערת המכפלה, נמצא איפוא דסיבת חרונו של עשיו עכשיו, היא גם היא תהי' הסיבה להריגתו ע"י חושים בן דן, והוה שאמרה רבקה: עד שוב אף אחיך ממך וגו' ושלחתי ולקחתך משם, למה אשכל גם שניכם יום אחד, דרבקה רצתה לדחות את ההיערכות שבין יעקב ועשיו על מקום הקבורה במערת המכפלה לסוף ימי חייהם, ולכן שלחה את יעקב אל לבן, להשיב את חרונו של עשיו ממנו, כדי שלא תהי' ההכרעה ביניהם עד יומם האחרון.

3/100

תולדות

אלות

1. התוכף לשער מה מביא את פרשנו ה'הויה' את כל הנושא מאבק על מקום הקבורה?
2. אינה משמעות יש למוצד מא ומתן זה?
3. למה לא היה מקום ליצקה במצרת המכפלה לולא ה"ציוסקה" עם ציו?
4. למה יותר ציו?
5. מה ציון "נבואתה של רבקה" לכאן?
6. למה דוקא חושים בן דן צעה את המצעה?
7. האם הסטת הויכוח ל'נושא' הקבורה דוקא מנה במשהו את כל הסיפור ואל מה?

* * *

ג. הכתב והקבלה .

פרק כה' פסוק לב' :

(לב) הגה :

אנכי הולך למות. אשר שהדיע יעקב לעשו והסתלקות ענין הזכרה ממנו שנה עשו זאולתו ולפרסם פסיתות דעתו זאמרו הגה אנכי הולך למות, הדיע כלל צתה שליטו ממנין זהשארית הכנס וזנלסיות אחרי שיי ההכל הלזו, כי העשדל זקנין שלמות נשאו הוא הולך ומתקרב ממיד אל הסיים הכפשיים, שיי גופו לא יסבז כ"א להכנה והזמנה אל שיי הכפשי, לכן גם מיתת גופו ליננה זעיניו כ"א התרסקות משיי ההכל והתקרבות אל הסיים הכפשיים, וזאופן זה צכל שיי הצלו נקרא הולך אל הסיים, ככתוב חורם שייים למעלה למשכיל, מה לעני יודע להלך נגד הסיים, שסרגומו די ידע היכדק עתיד למחך לכל קבל לדיקיא זבינתא דעקן, אמנס המשוקע צמאות הזמניות יתיישם מנועם הסיים הכפשיים, כי לדעתו צכלות ימי שיי הצלו הכל כלה עמו ואין אשר המות כלום, וצכל יום ויום מתקרב אל המות זאמנת ונקרא הולך אל המות. וזמרגוס יציע הגה אנכי הולך למות, הא אנא חזיל למות ולית אנא שיי תוב צעלם אמרתי, ולזה אמרו רבותו זיל זמלינתם זאמרו יום הרב עשו את הכפשי, כי הליש אשר לא יסבז כ"א על שיי ההכל הלזו ואין אללו עת אשר אשר המות, שיי ההכל הוא נלסיותו (ככתוב משנתי ה' יכששו לו ויהי עתם לעולם, עתם הזמני הוא הנלסיות) וזמנעה ידיו ימית נפשו זקרבז: למה זה לי בכורה. מלת זה" מטי זלשון שאלה, למה זה אנכי, למה זה הכל חייג, ויאמרו שליטו אלל תקון הלשון, אמנס מדמלכוסו גם צלל זה, למה נזכחת לזרות, למה לא קדתי לי, לכן י"ל לזארו כאן זמלת פה, כדומה על המקום שזו, (היער) כמו עלו זה זנגז, נשעו מזה, כי זהכפיש עשו זהשארית הכפשי כאמרו אנכי הולך למות, למה לי מעלה הכפשית שזכורה להתקדש ולהתער זמעשי ולהמנע צעולם הזה מכל מענתי בגוף, והן למה זה לי זכורה, כלומר פה צעולם הזה מה לי זכורה (וואט היער מיר דיא זכורה):

אלות

1. מתי אמר ציו: "הנה אנכי הולך למות" ... ולמה זה חשוב?
2. פרשנו - כמו הרבה אחרים - מוציא מאמירה זאת מסקנה על השקפת ציו על ציוניים רציוניים-רוחניים, איך ולמה?
3. מה אכן היתה צמדתו של ציו על כל זה ואיך נהג לפי זה?
4. "... הרג ציו את הנפש" איך הוא מפרש אמירה זו?
5. איך פרשנו מסביר את הפסוק המצוטט על ידו מתיאליים?
6. מהו הקושי האפשרי בשימוש במלה: "זה" ואיך פרשנו מאירו כאן?

* * *